

Nr 104.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen samt till lag om ändrad lydelse av 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; given Stockholms slott den 19 februari 1932.

Under åberopande av bifogade i statsrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed dels till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogat förslag till ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen, dels ock föreslå riksdagen att, under förutsättning att ändring av riksdagsordningen i överensstämmelse med nyssnämnda förslag varder av riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad, antaga bilagda förslag till lag om ändrad lydelse av 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. Gärde.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen.**§ 7.**

1. Valkretsarna indelas — — — fastställas i vallagen.
2. Varje år — — — stadgas i vallagen.
3. Har Konungen — — — valkretsen tillhör.
4. Har i en valkrets riksdagsman avgått före åttaårsperiodens slut, eller skall plats, när åttaårsperioden för en valkrets tilländalupit, övergå från denna till valkrets inom annan grupp, besättes platsen på sätt i vallagen stadgas för tiden intill utgången av den åttaårsperiod, för vilken val senast hållits i den till platsen berättigade valkretsen; dock att, där platsen redan är tillsatt för tid efter löpande året, besättandet skall ske allenast för tiden till årets slut.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Härigenom förordnas, att 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, av vilka lagrum 26 § ändrats genom lag den 17 juni 1921 (nr 316), skola, 12 och 26 §§ i nedan intagna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

12 §.

1. Utgör landstingsområde egen valkrets, förrättas val till första kammaren, som grundar sig å stadgandena i § 7 mom. 2 riksdagsordningen, av landstinget vid lagtima möte; skall val äga rum på grund av föreskrifterna i § 7 mom. 3 eller 4 riksdagsordningen, sammanträder landstinget till urtima möte.
2. Omfattar valkrets — — — utsedd elektor.
3. Tillhöra landstingsområden — — — nämnda mom. sägs.
4. Utgör stad — — — 2 mom. sägs.
5. För deltagande — — — landstings möte.

25 §.

Fullmakt för vald riksdagsman underskrives av valförrättaren jämte två av valmännen. Sådan fullmakt skall hava följande lydelse:

»I kraft av det riksdagsmannaval, som i» N.N. »valkrets blivit den — — — (dag, månad, år) — — — förrättat, varder» N.N. »härigenom befullmäktigad att för en tid av åtta år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år,» (eller, där valet skett på grund av § 7 mom. 3 eller 4 riksdagsordningen: »för tiden till den 1 januari år — — —») »vara ledamot av riksdagens första kam-
mare.» Ort och tid.

26 §.

Har riksdagsman — — — angivna grunder.

Är i nu nämnt fall annan valkrets berättigad till den lediga platsen, eller skall plats, när åttaårsperioden för en valkrets tilländalupit, övergå från denna till valkrets inom annan grupp, varder för platsens besättande i den därtill berättigade valkretsen ny röstsammanräkning verkställd vid offentlig förrättning, som nyss sagts. Förrättningen hålles i förra fallet så snart ske kan och i senare fallet under september månad det sista året i nämnda åttaårsperiod. Röstsammanräkningen skall avse i valkretsen jämlikt § 7 mom. 2 eller 3 riksdags-

ordningen hållet val, gällande för tid för vilken platsen enligt mom. 4 samma paragraf skall besättas, och verkställas enligt de i 19—22 §§ angivna grunder så som om den utgjorde fortsättning av den ursprungliga sammanräkningsförrättningen och ytterligare en plats skolat därvid tillsätts. Där den, som efter vad nu sagts skulle hava erhållit platsen, redan blivit vald till ledamot av kammaren eller avlidit eller eljest ej längre är valbar, tillerkännes platsen den, vars namn kommer närmast i ordningen inom det parti, platsen tilldelats.

Efter avslutande av sammanräkning, som i denna paragraf avses, skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

27 §.

Vid förrättning, som i nästföregående paragraf avses, skall Konungens befallningshavande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt vilken på grund därav skall inträda såsom ledamot av kammaren. Sedan detta protokoll vid förrättningen upplästs, utfärde Konungens befallningshavande omedelbart fullmakt för den sålunda utsedde. Sådan fullmakt skall, allt efter som utseendet skett vid förrättning enligt 26 § första eller andra stycket, hava nedan intagen lydelse:

»Sedan» N. N. »blivit för» N. N. »valkrets utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av åtta år, räknade från och med den 1 januari år — — —,» (eller, där den avgångne blivit utsedd jämlikt § 7 mom. 3 eller 4 riksdagsordningen: »för tiden till den 1 januari år — — —») »men denna plats blivit ledig, har vid förrättning enligt 26 § första stycket lagen om val till riksdagen» N. N. »blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år — — —; varom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

»Sedan plats i riksdagens första kammare övergått från» N. N. »till» N. N. »valkrets, har vid förrättning enligt 26 § andra stycket lagen om val till riksdagen» N. N. »blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år — — —;» (eller, där inträdet skall ske först vid ingången av nästkommande år: »från och med den 1 januari år — — — till den 1 januari år — — —;») »varom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

28 §.

Finnes vid sammanräkning, som i 26 § avses, å därvid för varje särskilt fall ifrågakommande valsedlar icke namn å någon, som enligt givna regler kan inträda såsom ledamot av kammaren å den lediga platsen, då skall nytt val anställas för platsens besättande.

Omfattar valkretsen landstingsområden, tillhörande olika län, skall Konungens befallningshavande, som förrättar röstsammanräkningen, hos Konungen anmäla behovet av nytt val för platsens besättande.

Denna lag träder i kraft den dag, då riksdagens beslut, varigenom riksdagen bifallit Konungens förslag till ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Konungen anmält.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 19 februari 1932.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYL-
LENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, anmäler riksdagens skrive-
velse den 16 maj 1930 (nr 248) angående *ifrågasatt ändring av bestämmelserna
i § 7 riksdagsordningen om fyllande av uppkommen ledighet inom riksdagens
första kammare.*

Föredraganden anför:

»Val till riksdagens första kammare gäller för én tid av åtta år, räknade från
januari månads början året näst efter det, under vilket valet skett. För dessa
val är riket indelat i valkretsar. Det antal riksdagsmän, varje valkrets med
iakttagande av vissa angivna grunder äger utse, bestämmes vart tionde år av
Konungen; dock må, därest genom dylik tioårsreglering plats skall övergå från
en valkrets till en annan, detta icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans
rätt att under föreskriven tid utöva riksdagsmannakallet (§ 6 mom. 1, 2 och 5
riksdagsordningen).

*Gällande
bestäm-
melser.*

Valkretsarna äro indelade i åtta grupper. Varje år under september månad
skall förrättas val inom en av dessa grupper enligt viss mellan grupperna be-
stämd ordning. Valet avser nästföljande åttårsperiod. Har Konungen förord-
nat om nya val i hela riket, skall sådant val förrättas i varje valkrets för tiden
intill utgången av den åttårsperiod, för vilken val senast hållits inom den grupp,
valkretsen tillhör (§ 7 mom. 1—3 riksdagsordningen).

Avgår i en valkrets riksdagsman före åttårsperiodens slut och är valkret-
sen alltjämt berättigad till den lediga platsen, besättes denna genom ny sam-
manräkning av de förut avgivna rösterna. Sammanräkningen verkställs in-
om det parti, för vilket den avgångne blivit vald, eller, där han valts för
mer än ett parti, inom det parti, från vilket plats först tilldelats honom. Till-
sättandet sker för återstoden av den åttårsperiod, för vilken den avgångne
blivit vald (§ 7 mom. 4 riksdagsordningen, 21, 22 och 26 §§ vallagen). Är
åter i angivna fall till följd av verkställd tioårsreglering annan valkrets
berättigad till den lediga platsen, företages icke ny röstsammanräkning i den-
na krets utan varder nytt val förrättat. Valet gäller för tiden intill utgången
av den åttårsperiod, för vilken val senast hållits inom den grupp valkretsen
tillhör. Där platsen redan är tillsatt för tid efter löpande året, skall dock valet
avse allenast tiden intill årets slut (§ 7 mom. 6 riksdagsordningen).

Skall plats, när åttaårsperioden för en valkrets tilländalupit, övergå från denna till valkrets inom annan grupp, företages likaledes nytt val för platsens besättande i den senare valkretsen. Valet avser det eller de år, som återstå av löpande åttaårsperiod för samma valkrets (§ 7 mom. 5 riksdagsordningen).

Slutligen må nämnas, att om, då ny sammanräkning äger rum, de vid sammanräkningen ifrågakommande valsedlarna icke upptaga namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den avgångnes ställe, nytt val skall anställas för besättande av den lediga platsen (28 § vallagen).

Konstitutionsutskottet 1930.

I memorial (nr 29) anförde konstitutionsutskottet vid 1930 års riksdag följande:

I § 7 mom. 6 riksdagsordningen stadgades, att om riksdagsman i en valkrets avgått före slutet av en valperiod och annan valkrets på grund av jämlikt § 6 mom. 5 riksdagsordningen beslutad tioårsreglering vore berättigad till den lediga platsen, nytt val skulle förrättas i sistnämnda valkrets. Denna bestämmelse vore enligt utskottets mening icke ändamålsenlig. Tillsättandet av den lediga platsen syntes nämligen i detta fall, likaväl som i det fall, som nämndes i § 7 mom. 4 riksdagsordningen — då platsen stannade inom samma valkrets — kunna ske på sätt i vallagen stadgades, alltså i första hand enligt 26 § vallagen genom ny röstsammanräkning; om platsen icke kunde tillsättas genom ny röstsammanräkning, måste givetvis, enligt vad i 28 § vallagen stadgades, ny valförrättning äga rum. Särskilt vore att märka, att genom den nuvarande ordningen den proportionella principen faktiskt lede intrång, i det att utan tvingande skäl nyval ägde rum för tillsättande av en enda plats. Härtill komme, att det ur praktisk synpunkt uppenbarligen vore av värde, att en extra valförrättning undvekes.

Då utskottet sålunda funne en ändring av angiven art påkallad såväl av praktiska skäl som med hänsyn till att likformighet i vederbörande bestämmelser vore önskvärd, och då erforderlig utredning syntes böra verkställas av Kungl. Maj:t, hemställde utskottet, att riksdagen måtte anhålla att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående sådan ändring av § 7 riksdagsordningen, att i valkrets, som tillfördes plats genom tioårsreglering, platsen skulle, därest så vore möjligt, tillsättas genom röstsammanräkning, icke genom nyval, samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag.

Båda kamrarna biföllo utskottets hemställan (riksdagens skrivelse nr 248).

Departementschefen.

För att proportionalismens idé skall komma till sin rätt, är det naturligen av vikt, att det antal representanter, som utses vid varje särskilt val, icke är alltför ringa. Den minskning av riksdagsvalkretsarnas antal med därav följande ökning av riksdagsmännens antal i varje valkrets, som ägde rum genom 1921 års ändringar i riksdagsordningen och vallagen, var ock föranledd av en strävan att vid riksdagsmannavalen vinna större proportionell rättvisa vid platsernas fördelning mellan partierna. Den nuvarande ordningen för fyllande av uppkommen ledighet inom första kammaren måste vid sådant förhållande framstå såsom föga ändamålsenlig, såvitt därigenom nyval erfordras för besättande av en enda plats. Men även ur en annan synpunkt torde vissa erinringar kunna riktas däremot. Till proportionalitetsprincipen

torde sålunda höra, att den proportionalitet, som vid ett allmänt val erhålles, såvitt möjligt bibehålles under hela valperioden, även om en eller flera riksdagsmän avgå under denna. Med beaktande härav gäller ock hos oss, på sätt framgår av det föregående, att ledig plats besättes ej genom nyval utan genom ny sammanräkning av de tidigare avgivna rösterna. Denna anordning är dock begränsad till det fall, då platsen stannar inom valkretsen. En följdriktig tillämpning av principen synes emellertid fordra, att, även om platsen övergår till annan valkrets, den proportionalitet, som kommit till uttryck vid där hållet val, bör få göra sig gällande jämväl vid besättandet av den nytillkomna platsen.

I likhet med konstitutionsutskottet finner jag sålunda nytt val för fyllande av uppkommen ledighet inom första kammaren böra undvikas, där så lämpligen kan ske. Detta synes mig vara förhållandet icke blott i det av konstitutionsutskottet anmärkta fallet, då efter riksdagsmans avgång i förtid ledig plats skall tillfalla annan valkrets, utan även då vid slutet av åttaårsperiod för viss valkrets plats därifrån skall övergå till valkrets inom annan grupp. I båda dessa fall synes nyval utan olägenhet kunna ersättas av ny röstsammanräkning. Jag förordar alltså en revision av gällande bestämmelser i nu angivna syfte och omfattning.

Ny röstsammanräkning, varom nu är fråga, torde böra företagas, om riksdagsman avgått i förtid, så snart ske kan och, då plats övergår vid en åttaårsperiods slut, under september månad det sista året i perioden. Sammanräkningen bör avse det allmänna val i den till platsen berättigade valkretsen — med allmänt val avser jag ordinarie val eller nyval i hela riket (§ 7 mom. 2 eller 3 riksdagsordningen) — som gäller för tid, för vilken platsen skall besättas. I enlighet härmed kommer sammanräkningen i regel att hänföra sig till det allmänna val, som senast hållits i valkretsen, och gälla intill utgången av den åttaårsperiod, för vilken valet hållits. Vissa undantagsfall kunna dock förekomma, då ledigheten uppstått i följd av att riksdagsman avgått i förtid. Har sålunda i en valkrets, från vilken plats skall övergå till annan valkrets, riksdagsman t. ex. avlidit under oktober månad sista året i åttaårsperioden, sedan ordinarie val (i valkrets tillhörande samma grupp) eller sammanräkning (i valkrets tillhörande annan grupp) redan hållits för platsens besättande i den därtill berättigade valkretsen för tid efter det löpande året, skall den sammanräkning, som — där så erfordras — hålles för ledighetens fyllande, uppenbarligen hänföra sig till det för återstoden av löpande åttaårsperiod gällande val och avse allenast tiden intill årets slut. Har i valkrets, tillhörande 'annan grupp', dödsfallet inträffat under oktober månad det år, då ordinarie val under september månad hållits i den till platsen berättigade valkretsen, måste platsen i denna valkrets besättas dels, där det tarvas, för återstoden av löpande åttaårsperiod, dels för nästföljande åttaårsperiod för vilken val redan hållits. Den förra sammanräkningen skall avse rösterna vid det för återstoden av löpande åttaårsperiod gällande val, den senare sammanräkningen rösterna vid det senast hållna valet.

Den nya röstsammanräkningen bör med tillämpning av de allmänna sammanräkningsreglerna verkställas så som om den utgjorde fortsättning av den ur-

sprungliga sammanräkningen och det därvid gällt att besätta ytterligare en plats. Skulle den, som enligt dessa regler bort hava erhållit platsen, efter den ursprungliga sammanräkningen hava blivit vald till ledamot av första kammaren eller avlidit eller förlorat valbarhet, kunna olika lösningar ifrågakomma. Antingen torde sålunda platsen böra tillerkännas den, vilkens namn för själva riksdagsmannavalet kommer närmast i ordningen inom det parti, platsen tilldelats. Eller också bör platsen besättas med den, vilken upptagits såsom efterträdare till den, som av angivna skäl icke kan ifrågakomma, och i övrigt så som om denne sistnämnde blivit vald och därefter avgått. Även om onekligen vissa skäl tala för sistnämnda alternativ, synes det mig dock med nuvarande ordning bäst överensstämmande, att efterträdarens namn för den, som ej blivit vald, icke kommer i betraktande. Vid sådant förhållande har jag ansett mig böra stanna vid att förorda det förra alternativet. Skulle å partiets valsedlar icke finnas något namn avseende själva riksdagsmannavalet, torde nytt val böra anställas.

Vad beträffar den yttre formen för den nya röstsammanräkningen läser, i likhet med vad nu gäller i fråga om ny röstsammanräkning vid riksdagsmans avgång i förtid utan att platsen övergår till annan valkrets, Konungens befallningshavande böra äga att — sedan Kungl. Maj:t jämlikt § 28 riksdagsordningen förordnat om ledighetens fyllande — vid offentlig förrättning föranstalta om sammanräkning för utseende av riksdagsman och om sammanräkningen meddela underrättelse.

Med hänsyn till det nära samband, som råder mellan de i riksdagsordningen och de i vallagen givna stadgandena i hithörande ämnen, torde lämpligen formligt beslut om ändring i vallagen böra ske redan vid årets riksdag, givetvis under förutsättning att ändring av riksdagsordningen i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag varder av riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad.

I enlighet med de av mig nu angivna grunder föreslår jag ändring av § 7 riksdagsordningen samt 12 och 25—28 §§ i vallagen.»

Departementschefen uppläser härefter dels *förslag till ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen*, dels ock *förslag till lag om ändrad lydelse av 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen* samt hemställer, att förstnämnda förslag måtte föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning och att förslaget till ändringar i vallagen måtte under angiven förutsättning av riksdagen antagas.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Axel Wennerholm.